

УДК 94(477)«19»

**ДЕРЖАВОТВОРЧА
КОНЦЕПЦІЯ В. К. ЛИПІНСЬКОГО
У ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ
STATE CONCEPTION OF V. K. LIPINSKI
IN PHILOSOPHICO-HISTORICAL ASPECT**

Калиновський Ю. Ю.,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, Національний
юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
(Харків, Україна), e-mail: kalina_uu@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0002-0081-8107

Павліченко О. О.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри
філософії, Харківський національний університет
Повітряних Сил ім. І. Кожедуба (Харків, Україна),
e-mail: elena_aleksandro@ukr.net, ORCID:
0000-0001-8462-0212

Kalinovsky Yu. Yu.,

*Doctor of Philosophy, Professor of the
Department of Philosophy of the Yaroslav Mudryi
National Law University (Kharkov, Ukraine), e-mail:
kalina_uu@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-0081-8107*

Pavlichenko O. O.,

*PhD (History), Associate Professor of the
Department of philosophy Kharkov national university
of Air Forces of the name of Ivan Kozhedub (Harkiv,
Ukraine), e-mail: elena_aleksandro@ukr.net,
ORCID: 0000-0001-8462-0212*

Метою статті є здійснити філософсько-історичну рефлексію державотворчої концепції В. К. Липинського у контексті тих завдань, що постали перед Україною у наш час.

Автори статті проаналізували державотворчу концепцію В. К. Липинського. Розкрили його уявлення про класову структуру суспільства та основні форми правління. Вони показали провідну роль національної аристократії у державотворенні згідно поглядів В. К. Липинського. У висновках було визначено особливості «оїдичного» гетьманату та історичне підґрунтя для його втілення в Україні.

У роботі над статтею було використано весь комплекс загально-наукових, філософських та історичних методів. Зокрема, діалектичний метод дозволив прослідкувати взаємозв'язок та еволюцію поглядів В. К. Липинського, виявити їх внутрішню логіку й послідовність. Порівняльно-історичний метод надав можливість співставити ідеї В. К. Липинського з поглядами інших діячів того періоду (О. Назарука, С. Томашівського).

Ключові слова: державотворення, класократія, продуценті, гетьманат, національна аристократія, демократія.

The purpose of article is philosophico-historical analysis of state conception of V. K. Lipinski for modern Ukraine.

Was analyzed the state-building concept of V. K. Lipinski. Were revealed his ideas about class structure of society and the basic forms of government. Was shown the leading role of the national aristocracy in state-building according to the views of V. K. Lipinski. Were defined the features of hetman government and historical basis for its implementation in Ukraine.

In work above article there was used all complex of general scientific, philosophical and historical methods. So dialectic method allowed to trace interrelation and evolution of scientist sights, to define to their face and sequence. Comparative-historical method gave chance to compare the ideas of the scientist with sights of other personalities of this period.

Keywords: state-building, classcracy, producers, hetman government, national aristocracy, democracy.

Актуальність теми. Державотворчий процес на теренах України є складним та суперечливим. Протягом історичного розвитку нашої країни змінювались уявлення про змістовне наповнення української національної ідеї, про інституційні

форми реалізації держави та особливості розуміння етапів націогенези. На нашу думку, найголовніше у цих процесах було те, що вітчизняна інтелектуальна, культурна та політична еліти протягом багатьох сторіч поневолення українського народу плекали ідею розбудови незалежної України як самостійного суб'єкта історії. Значний внесок у сутнісне наповнення українського державотворчого проекту вніс відомий мислитель В. К. Липинський. Його ідеї є цінними не тільки для вивчення історії вітчизняного державотворення, а й для раціональної організації сучасної Української держави.

Отже, ми ставимо за мету здійснити філософсько-історичну рефлексію державотворчої концепції В. К. Липинського у контексті тих завдань, що постали перед Україною в наш час.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Реалізуючи вищезначену мету, ми звернемося, перш за все, до наукових праць В. К. Липинського, в яких яскраво відображені державницькі погляди відомого вченого, а також до наукового доробку тих вчених, що досліджували його творчість.

У загальному розумінні В. К. Липинський намагався на основі конкретно-історичного досвіду розробити модель майбутньої української державності, політичної системи та громадянського суспільства. Інтелектуальний спадок історика проникнутий ідеєю тісного взаємозв'язку формування української державності з урахуванням історичних і культурних традицій, національної психології української нації. Політично він був консерватором-монархістом, прихильником гетьманату [3, с. 145].

Головні державотворчі ідеї В. К. Липинський виклав у монументальній праці «Листи до братів – хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму», де чітко виокремив два напрямки власної державницької концепції: перший висвітлює ідеї українського державотворення (обмежена монархія у вигляді спадкового гетьманства як форми правління, хліборобський клас як провідна верства, релігія як національний та державний об'єднуючий фактор); другий – репрезентує загальну державотворчу теорію вченого, що базується на насильницькій теорії походження держави, території, національної аристократії та її типах, громадянстві та його поділу й нації як наслідку державотворчого процесу.

Для того, щоб краще зрозуміти українську державотворчу концепцію вченого, спочатку треба розглянути його загальну теорію, що базується на таких головних поняттях як держава, територія, громадянство, аристократія та методи організації влади.

Державу В. К. Липинський розумів як сукупність представників політичної влади, що її реально мають і організують, тобто правлять [6, с. 384]. Виходячи з цього, виникнення держави є результатом процесу боротьби за владу, що отримав назву завоювання. Саме він становить перший етап будівництва нової держави і має «зовнішній» та «внутрішній» характер, залежно

від умов, у яких протікає. У першому випадку організація державної влади відбувається завдяки більш сильнішим зовнішнім силам внаслідок політичного безсилля внутрішніх, тобто місцевих. Для другого випадку характерне виокремлення з місцевого населення (що в своїй більшості є політично пасивним) добре організованої активної політичної групи (політично активна меншість), яка прагне до влади й захоплює її, надаючи цьому процесу характер свідомої політичної акції [6, с. 382].

Ці процеси відбуваються на певній території, що є вагомим матеріальним підґрунтям будь-якої державної політики. Проте сама по собі територія не є державотворчим чинником, оскільки має пасивний характер і, на думку вченого, «в динамічно-політичній розумінні цього слова єсть ніщо» [6, с. 375]. Її перетворення у вагомий державотворчу силу стає можливим при набутті активного характеру, для визначення якого він вводить поняття «територіального патріотизму». Воно формується з усвідомлення своєї території й бажання мати на ній власну державу, а також з любові до неї, як батьківщини, всіх її мешканців. Саме цей принцип «територіального патріотизму» міститься в основі функціонування кожної держави і є сильнішим за інші її територіальні, до яких В. К. Липинський відносить націоналізм і соціалізм. Оскільки ці ідеологічні системи ґрунтуються на почутті приналежності до певної громади, що об'єднана будь-якими спільними інтересами, а не територією, усвідомлення приналежності до якої спонукає до організації держави [6, с. 375–376].

Суспільство кожної держави В. К. Липинський поділяє на дві великі групи залежно від їх політичної активності: національна аристократія – політично активна меншість (є носієм державної влади й править) та громадянство – політично пасивна більшість (не бере участі в політичному житті країни, правлять нею) [6, с. 131, 377]. Незважаючи на свою політичну пасивність воно також виконує свої функції. Громадянство є виробником матеріальної й духовної продукції суспільства. Воно неоднорідне й диференційоване як за матеріальними й соціальними, так і за структурними ознаками. До останніх належить вертикальний (за класами: промисловий, хліборобський, фінансовий і купецький, інтелігенції) і горизонтальний (за станами: власники підприємств і робітники, шляхта й селяни) поділ усього суспільства, де кожен клас і стан мали виконувати свої функції для його розвитку (наприклад, інтелігенція – виробляти національну ідеологію) [6, с. 378]. Проте розширене таким чином громадянство знаходиться в постійній боротьбі, що представлена двома силами: продукцією, що витворює матеріальне багатство, та ідеологією, наслідком якої є витворення морального авторитету (ті поняття, що їх визнають правильними й законними в цьому громадському колективі). Перемога певної сили в суспільстві є метою цієї боротьби, крім того, саме внутрішня боротьба громадянства змушує представників державної влади до витворення

твердих організаційних форм, що контролювали б цю боротьбу [6, с. 379, 385].

Як уже зазначалось вище, такими представниками є національна аристократія або політична еліта, склад якої не обмежується тільки старою родовою аристократією в звичайному значенні цього слова. Під цим терміном В. К. Липинський розумів «найкращих в даний історичний момент серед нації людей, що являються організаторами, правителями та кермачами нації» [6, с. 131]. Національна аристократія не є соціально замкненою групою й поповнюється кращими представниками усіх класів. Головним її завданням є створення національної держави.

Однак для того, щоб здобути владу і мати змогу виконувати свої обов'язки, вона має володіти необхідними для цього ознаками: матеріальною силою та моральним авторитетом. Перша має відповідати критеріям матеріальному розвитку суспільства й складається з бажання до політичного правління і організації, що призводить іноді до ризику для життя; наявності технічних засобів війни та оборони (державна, зброя та армія), наявності економічної продукції (земля, фабрики, заводи та машини) [6, с. 138].

В основі морального авторитету держави лежить законність влади й правова свідомість нації. Він залежить від двох чинників: ступеня громадської моралі національної аристократії та ступеня сприйняття громадянством, тих форм громадської організації, що їх витворює національна аристократія [6, с. 190].

Отже, варто констатувати, що В. К. Липинський вважав необхідною умовою державотворення наявність національної, патріотичної, моральної еліти, яка здатна створити державницький проект та маючи політичну волю втілити його. Відповідно, еліта «визріває» в надрах національно-культурного організму і є невід'ємною його складовою.

В цьому контексті доречними є роздуми В. К. Липинського щодо буття нації. Аналізуючи їх сутність, вітчизняний дослідник К. Галушко зазначає, що В. К. Липинський не вважав націю об'єктивною дійсністю: про існування нації можна говорити лише тоді, коли існує «об'єднуюча спільна ідея», котра створює або, говорячи сучасною академічною мовою, «проектую» націю. За В. К. Липинським, не нація спричиняє націоналізм (як національний світогляд, ідеологію національної окремішності), а націоналізм – націю. Відповідно, об'єктивно існує лише «етнографічна маса». Найбільш явно ідея «спроєктованої нації» у В. К. Липинського відчувається у праці «Покликання варягів чи організація хліборобів» [2, с. 90].

Як зазначалося вище В. К. Липинський багато уваги приділяв проблемі морального авторитету влади, що є вкрай актуально для сучасного етапу вітчизняного державотворення. Зокрема, на його думку, підтримку морального авторитету правлячої верхівки може забезпечити не тільки світська й політична ідеологія. Тут слід звернути увагу на релігію, що в цьому разі виступає

гарантом морального права. До того ж необхідно враховувати й той факт, що релігія впродовж багатьох століть відігравала велике значення в житті людей, тому заручившись підтримкою церкви, можна розраховувати на симпатії значних верств населення.

Розглядаючи роль релігії у державному будівництві, В. К. Липинський не бачив ніяких протиріч між державницькою діяльністю й релігійними нормами, але за умови дотримання суб'єктом державотворення морального права. Він писав: «...моя релігія (римо-католицька) як і вся наша християнська релігія не забороняє мені робити моє світське, громадське, політичне діло. Вона тільки забороняє мені в цій моїй праці політичній порушувати обов'язуючи всіх людей закони громадської держави» [7, с. 17].

В. К. Липинський розробив власну доктрину взаємин між державою і релігійними об'єднаннями. Засуджуючи клерикалізм, він чітко розмежує ролі церкви і держави як сил духовної і матеріальної, які не можуть виконувати завдання одна одної. Вважав, що «з політично-державницьких справ всі церковні й релігійні спори мають бути рішуче виключені» [8, с. 56]. На цьому ґрунті навіть виник конфлікт між В. К. Липинським і прихильником католицького клерикалізму О. Назаруком, який категорично відмовлявся пристати на позиції гетьманського монархізму.

При цьому церква постає невід'ємною складовою боротьби за українську державність, як сила, здатна забезпечити пріоритет релігійного сумління над усіма сферами суспільного життя й «зможє навчити своїх вірних в їх боротьбі за Українську державу виконувати вічні й загальнолюдські закони творчої громадянської моралі» [7, с. 14].

С. Томашівський пішов ще далі в обґрунтуванні союзу держави й церкви, запропонувавши думувати монархічної владі й греко-католицької церкви, яка, на його думку, на відміну від зрусифікованого православ'я, максимально зберегла український дух і забезпечила міцний зв'язок Галичини з західною цивілізацією [4, с. 98–99]. Натомість, на думку В. К. Липинського, православна церква «на Великій Україні має велику силу традиційності. З цим треба рахуватися, і це треба в інтересах держави берегти». Тому лідер українського консервативного руху був «рішучим противником форсування в нас католицизму, особливо в формі Унії» [8, с. 56]. Попри розбіжності, представники консервативного руху були одноставні в переконанні побудови національної державності на християнських засадах, й саме це відрізняє державницьку схему українських монархістів від соціалістичних і націоналістичних концепцій державотворення [13, с. 153].

На наше переконання, утвердження (дійсне, а не декларативне) християнських цінностей в українському суспільстві та владних структурах буде сприяти зміцненню духовних підвалин державотворення.

Продовжуючи розкриття поглядів В. К. Липинського на сутність державотворення, підкреслимо,

що вчений виокремлював три джерела влади: військова, економічна та інтелектуальна, яким відповідають три основні верстви населення: «войовники», «продуценти» та «інтелігенти». Під час правління між ними можливі різні комбінації. Особливі державотворчі риси, на думку В. К. Липинського, мали «войовники-продуценти», що володіли однаковою здатністю як до творчої (державної), так і до військової праці.

Під «продуцентами» він розумів виробників матеріальної продукції. Інтелігенція, сферою якої є культурна та ідеологічна творчість, мало придатна для державної праці, бо вона не має контролю над засобами виробництва. Однак її не менш важлива роль полягає в тому, що вона раціонально усвідомлює й висловлює діючі у суспільстві стихійні, підсвідомі прямування [6, с. 406].

Отже, кожна із цих верств є необхідною та виконує важливу як для держави, так і для суспільства роль ціннісного об'єднання громадян, регулювання та усвідомлення процесу розбудови власного державного організму.

Визначаючи державне будівництво першорядним, вчений одночасно усвідомлював потребу в рівнозві між громадянським суспільством і державою. Він вважав, що політичні теорії та ідеології тісно пов'язані з конкретними потребами суспільних груп та їх еліт, що організують суспільно-політичні системи на своїх територіях. На його думку, розвиток держави, її здатність існувати та занепадати залежать від форми державної організації. В. К. Липинський вважав, що громадянські цінності, потреби та напрямки розвитку створюють не маси, а чисельно незначна меншість – еліта. Кожна нація твориться елітою, що здобула владу у своєму суспільстві. Він твердив, що успішне функціонування еліт вимагає їх постійного поповнення й відновлення, тобто кругообігу [6, с. 216]. Застосовуючи класичну модель суспільно-політичних систем, тобто монархію, аристократію і демократію, вчений розвинув власну теорію організації національних еліт та їх кругообігу. Ця класифікація базується на аналізі стосунків між «провідною верствою» й «народом». Згідно з цією схемою, існує три основні типи державного устрою: класократія, демократія, охлократія.

Ці типи понад часові, тобто вони вириваються у різні епохи, на різних щаблях економічного розвитку й у різних культурних колах. Вони змінюються протягом віків тільки кількісно, але не якісно, тобто в зверхніх формах цивілізації, а не в суті внутрішніх громадських взаємовідносин [6, с. 216].

Класократія – перший тип відносин між активною меншістю й пасивною більшістю, який відзначається рівновагою між владою й свободою, між силами консерватизму й прогресу [6, с. 216].

Провідною характеристикою такої влади є конституційна монархія. Однією з головних ознак існування класократичної форми правління є обмеження світської влади духовною, оскільки перед релігією всі рівні. Влада світська визначає

й шанує авторитет влади духовної. Влада духовна займається справами всіх скривджених і надає оборону морального закону всім однаково. Така рівновага може існувати доти, доки влада духовна не буде пригнічена світською й поки ці дві влади виразно розмежовані між собою [6, с. 223].

Наступною формою обмеження влади за класократичною формою правління є авторитетна спадкова монархія, що отримала благословення духовництва. При цьому вона сама обмежена законом. Така влада не є самодержавна. Вона консервативна, але не реакційна. Вона береже старі закони, але не протриває новим [6, с. 222].

У цій системі громадянство має економічні та культурні свободи, що керуються авторитетом державної влади. Суспільство класово диференційоване. Органи класового самоуправління мають повну свободу в сферах своєї діяльності. Вищі групи цього устрою входять до складу національної аристократії. Основну опору становлять люди типу «войовники–продуценти». До них належать хлібороби, типу римських патрицій, англійські джентрі і робітничо–індустріальна аристократія. Класократичний устрій допускає свободу критики та опозицію. Однак, наявність опозиції не призводить до революційних зломів, бо опозиція діє в рамках традиційного правопорядку, який вимагає від неї політичного реалізму та відповідальності. При такому устрої національна аристократія не є замкнутою верствою. Найздібніші вихідці з соціальних низів асимілюються національною аристократією, забезпечуючи таким чином її постійне відновлення та омолодження [9, с. 84].

Як з аристократії починався розвиток держави, так з неї він і починає розпадатися. Обезсилена лінивством та пацифізмом, вона не в змозі вже боронити стримуючі та обмежуючі громадсько–політичні форми існування нації. Вона вже не може керувати деструктивними силами, що накопичилися за часи її панування. У цій ситуації до влади приходять нова демократична аристократія, що виділилась з цього «хаосу». Вона починає правити вільно й необмежено [6, с. 229–230].

Демократичний тип (не за організаційним методом, а за співвідношенням між активним меншістю й пасивною більшістю – хаотичний) характеризує порушення рівноваги між владою і свободою на користь останньої [9, с. 84].

Необмежена демократія руйнує основи дисципліни та правопорядку. Господарська та інтелектуальна діяльність набирає хаотичних форм. Державна влада при демократії стає знярядом приватних інтересів. Влада опиняється в руках «продуцентів–невойовників»: багатіїв, що прикриваються, найманими з–поміж інтелігенції, професійними політиками. Роздроблення партій позбавляє їх почуття політичної відповідальності.

Основою всякої демократії є вільна й нічим необмежена в політиці конкуренція. При демократії чітко виділяють багату керуючу верхівку й бідний народ. Посередником між ними виступає інтелігенція, число якої швидко зростає

паралельно з хаотичною матеріальною культурою, що створюється демократичною верхівкою. Вадою існування демократії є національний і духовний розлад [6, с. 250]. Такі умови існування цього державного устрою врешті–решт призводять до його занепаду.

Також В. К. Липинський зазначав, що жодна нація не почала й не може почати свого існування від демократії. Демократичні нації можуть бути тільки там, де вже була або є своя власна національна держава, тобто там, де вже правила свої класократичні або охлократичні аристократії [6, с. 245].

Охлократія характеризується абсолютним пануванням «войовників–непродуцентів», з повним придушенням свобод та прав громадянства.

Провідною верствою охлократії є монолітний військово–бюрократичний апарат. Систему очолює деспотичний монарх–самодержавець або вождь–диктатор. Для такого устрою закономірною є відсутність легальної опозиції, а суспільство перетворене на пасивну, аморфну масу. Однією з основних ознак є нахил до теократизму, тобто до централізації політичної та духовної влади в одних руках. При такій системі голова держави є одночасно й головою церкви, а в новіші часи – провідником і безпомилковим інтерпретатором певної офіційної ідеологічної доктрини. Господарство регламентує держава і є якоюсь мірою одержавленим [9, с. 85].

Таке правління призводить до деструктивних процесів у державі й нації. Якщо остання не усвідомлювала необхідності цієї форми правління, то й тепер вона не буде відтворюватись чи розвиватися, що в свою чергу призведе до її занепаду чи взагалі знищення.

Ці три типи чергуються за певною послідовністю: ослаблена надмірним розвитком добробуту класократія вироджується у демократію, яка змінюється охлократією у боротьбі проти якої знов формується класократія.

Отже, виникнення та розвиток держави, за теорією В. К. Липинського, відбувається за умов наявності певної території, сталого населення та його взаємовідношення з активною меншістю, що організовує свою владу.

Обґрунтовуючи концепцію українського державотворення, особливу увагу В. К. Липинський звертає на гетьманську монархію як форму державного ладу, на формування української еліти, наявності політичної опозиції, вироблення національної ідеї, створення хліборобської провідної верстви, територіального патріотизму та релігійного плюралізму.

Основним підґрунтям «діничного» гетьманату була ідея гетьманства як продовження української «державно–національної» традиції. Причому ця ідея не спиралась на романтичні спогади про козацтво або на згадки про залежність від Москви та Польщі. Гетьманство виступало самостійним символом єдності, поваги і сили української нації й держави. Отже, ідею українського гетьманства В. К. Липинський сформулював як ідею «нового монархізму та аристократизму». Саме щодо цього

вчений зауважував, що: «...ми не хочемо повороту померлого монархічного ладу ані відродження монархії в її минулих виродившихся формах. Гетьманство – це Трудова Національна монархія – В. К. Липинський вводить цей термін для позначення принципово нової форми монархії – це персоніфіковане в особі Гетьмана єдиновладство ідеї Нації над цілим працюючим, продукуючим трудовим народом і всіма його класами, а не монархія – єдиновладство одної якоїсь касті» [6, с. 103].

Під поняттям «гетьман» автор розумів «господаря–монарха», що визнаний усією нацією й стоїть понад партійними та класовими організаціями, є гарантом української держави і свобод її громадян, за своє правління він відповідає перед своєю сім'єю та нащадками.

Монархія має постати в формі «дідичного», а не виборного гетьманства, оскільки виборність неминуче несе залежність від чужих держав і не дасть можливості гетьману бути над класовими й партійними сутічками. Тільки «дідичний» гетьман у разі виникнення непорозуміння між політичними групами може знайти компроміс. Щодо цього В. К. Липинський у листі до О. Шаповала зазначав, що «при традиційнім гетьманстві може бути знайдений, во ім'я спільної історичної традиції на спільній землі, компроміс між різними українськими групами (перш за все між прихильниками руської і української культури на Україні), а без цього компромісу перемаже завжди та група, яка покличе собі на допомогу сторонні сили, тобто як раз група не самостійницька, ворожа до Української Держави» [12, с. 384].

В. К. Липинський вважав необхідним персоніфікувати монархічну особу для того, щоб уникнути внутрішньої боротьби серед українських монархістів, можливості появи в їх лавах претендентів на роль «гетьмана–отамана» чи «гетьмана–диктатора». Монархічна особа має походити зі старовинного роду й бути визнаною всією українською нацією. Персоніфікована особа гетьмана неодмінно має поважатися всіма мешканцями держави, що бачитимуть у ній не тільки історичне минуле країни, але й власну славу всього українського народу. У конкретних умовах національно–державної революції 1917–1921 рр. таку людину автор бачив в особі П. Скоропадського, який був нащадком виборного лівобережного гетьмана Івана Скоропадського. Крім того, П. Скоропадський ще у 1917 р. стояв на чолі українського корпусу й захищав Київ від більшовиків, потім був гетьманом Української Держави.

Т. Осташко пояснює вибір особи П. Скоропадського, який незадовго до того був гетьманом, прагненням уникнути внутрішньої боротьби серед українських монархістів і можливості появи серед них претендентів на роль гетьмана [11, с. 113–124]. А. В. Барладяну вважає, що П. Скоропадський, окрім того, що був прямим нащадком В. Скоропадського (брата гетьмана І. Скоропадського) по жіночій лінії був ще й нащадком Гедиміна, засновника

литовськоукраїнських княжих династій, а також Рюрика, засновника першої української династії [1, с. 4].

Самже В. К. Липинський вибір П. Скоропадського пояснював потребою персоніфікації ідеї української державності не лише особою, а й родом. Єдиним же «на відповідній висоті уцілівшим з нашої історичної минувшини» гетьманським родом він вважав рід Скоропадських.

Відстоюючи право П. Скоропадського на гетьманство, В. К. Липинський розпочав ідеологічну кампанію зміцнення його авторитету, обґрунтуванню легітимності роду Скоропадських і виправданню політики гетьманату в 1918 р. з метою виховання ідеєю самого гетьмана і підготовки суспільства до майбутнього сприйняття династії й гетьманства [5, с. 18].

Вчений вважав за необхідне персоніфікувати не тільки одну гетьманську особу, але й цілий рід, що обґрунтовував постійним політичним розвитком нових поколінь династії. Він також розумів, що не всі представники правлячого роду можуть мати однакові персональні здібності в державних питаннях. Саме в таких випадках якнайкраще має проявити себе національна аристократія, віддана династії й державі.

Консервативний аристократизм В. К. Липинський мислив як утвердження в українському націотворчому суспільстві організованих сил авторитету, дисципліни, правопорядку, політичної культури, здатних стати в майбутньому носіями української державної влади. Адже, за його словами, найкращих організаторів знайти і до праці державної залучити не може навіть найкраща виборна влада, оскільки вона понад усе рахується не з талантом, а з партійним цензом людини [10, с. 251].

Висновки. В. К. Липинський став одним з потужних фундаторів вітчизняного державотворення, поєднавши у своїй концепції історичні, філософські, соціально–економічні та правові ідеї. Його державницький проект характеризується цілісністю, глибиною узагальнень та аргументації. Ідеї В. К. Липинського про консолідацію українського суспільства, провідну роль моральної та патріотичної еліти у розбудові держави є актуальними й для сьогодення.

Тема нашого дослідження може бути розвинена за такими змістовними лініями: поглиблення сучасного прочитання концепції В. К. Липинського, визначення механізмів реалізації окремих ідей В. К. Липинського в наш час тощо.

Список використаних джерел

1. Барладяну, В., 1991. 'Про українську монархію', *Український час*, №1, с.4–6.
2. Галушко, К., 2000. 'Уявлення В. Липинського про природу нації в контексті європейської правої політичної думки (1920–ті рр.)', *Етнічна історія народів Європи*, Вип.4, с.89–94.
3. Зборець, СВ., 2014. 'Консервативна націоналістична концепція державотворення в працях В. Липинського', *Грані*, №11, с.143–147.
4. Іванчук, Р., Комаринець, Т., Мельник, І. & Середяк, А. (ред.), 1993. *Нарис історії Просвіти*, Просвіта, Львів, Краків, Париж, 232 с.

5. Липинський, В., 1931. 'Комунікат', *Збірник Хліборобської України*, т.1, Прага, с.14–34.
6. Липинський, В., 1995. *Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму*, Інститут східноєвропейських досліджень НАН, Київ, 470 с.
7. Липинський, В., 1956. *Релігія і церква в історії України*, Нью-Йорк, 111 с.
8. Липинський, В., 1976. *Твори. Архів. Студії. Листи О. Назарука до В. Липинського*, т.7, Філадельфія, 532 с.
9. Лисяк-Рудницький, І., 1961. 'В'ячеслав Липинський: історик, політичний діяч і мислитель', *Сучасність*, №6, с.81–90.
10. Манелюк, Ю., 2011. 'Націотворча теорія держави В. Липинського', *Studia politologica Ucraino-Polona*, Вип.1, с.248–252.
11. Осташко, Т., 2002. 'В. Липинський і П. Скоропадський: причинні і наслідки конфлікту', *В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження)*, Київ, с.113–124.
12. Осташко, Т. & Терещенко, Ю. (упорядн.), 2010. *В'ячеслав Липинський та його доба*, Кн.2, Київ: *Tempora*, 624 с.
13. Рева, НМ., 2008. 'Візія майбутнього України у доробку консервативно-монархічного табору української політичної еміграції міжвоєнної доби', *Вісник Черкаського університету. Серія історичні науки*, Черкаси, Вип.133–134, с.148–154.

References

1. Barladianu, V., 1991. 'Pro ukrainsku monarkhiu (About the Ukrainian monarchy)', *Ukrainskyi chas*, №1, s.4–6.
2. Halushko, K., 2000. 'Uiavlennia V. Lypynskoho pro pryrodu natsii v konteksti yevropeiskoi pravoї politychnoi dumky (1920–ti rr.) (Representation of V. Lipinsky about the nature of the nation in the context of European right-wing political thought (1920's))', *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*, Vyp.4, s.89–94.
3. Zborets, SV., 2014. 'Konservatyvna natsiolohichna konseptsiiia derzhavotvorennia v pratsiakh V. Lypynskoho (Conservative national concept of state creation in the works of V. Lypynsky)', *Hrani*, №11, s.143–147.
4. Ivanchuk, R., Komarynets, T., Melnyk, I. & Serediak, A. (red.), 1993. *Narys istorii Prosvity, Prosvita*, Lviv, Krakiv, Paryzh, 232 s.
5. Lypynskiy, V., 1931. 'Komunikat (Communicate)', *Zbirnyk Khliborobskoi Ukrainy*, t.1, Praha, s.14–34.
6. Lypynskiy, V., 1995. *Lysty do bratuv-khliborobiv. Pro ideiu i orhanizatsiiu ukrainskoho monarkhizmu*, Instytut skhidnoevropeiskyykh doslidzhen NAN, Kyiv, 470 s.
7. Lypynskiy, V., 1956. *Relihiia i tserkva v istorii Ukrainy*, Niū-Iork, 111 s.
8. Lypynskiy, V., 1976. *Tvory. Arkhiv. Studii. Lysty O. Nazaruka do V. Lypynskoho*, t.7, Filadelfiia, 532 s.
9. Lysyak-Rudnytskyi, I., 1961. 'V'iacheslav Lypynskiy: istoryk, politychnyi, diiach i myslytel (Vyacheslav Lipinsky: a historian, a politician, a figure and a thinker)', *Suchasnist*, №6, s.81–90.
10. Maneliuk, Yu., 2011. 'Natsiotvorcha teoriia derzhavy V. Lypynskoho (Natsiyatvorchivaya theory of state V. Lypynsky)', *Studia politologica Ucraino-Polona*, Vyp.1, s.248–252.
11. Ostashko, T., 2002. 'V. Lypynskiy i P. Skoropadskiy: prychnyni i naslidky konfliktu (V. Lypinsky and P. Skoropadsky: Causes and Consequences of the Conflict)', *V'iacheslav Lypynskiy v istorii Ukrainy (do 120-rihchchia z dnia narodzhennia)*, Kyiv, s.113–124.
12. Ostashko, T. & Tereshchenko, Yu. (uporiadn.), 2010. *V'iacheslav Lypynskiy ta yoho доба*, Кн.2, Kyiv: *Tempora*, 624 s.
13. Reva, NM., 2008. 'Viziia maibutnoho Ukrainy u dorobku konservatyvno-monarkhichnoho taboru ukrainskoi politychnoi emigratsii mizhvoiennoi doby (A vision of the future of Ukraine for the completion of the conservative-monastic camp of the Ukrainian political emigration of the interwar years)', *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia istorychni nauky*, Cherkasy, Vyp.133–134, s.148–154.

***